

ΝΕΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ 1
ΤΕΥΧΟΣ 2

ΑΘΗΝΑ
20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1947

ΔΙΕΥΘΥΝ. Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ
Δραχμές 500.—

ΚΛ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟΠΙΟ (ξύλογραφία)

ΟΝΕΙΡΟ

Στη Λίλιαν

Νάμουν στους κάμπους κυνηγός και στα βουνά αγριμάρης
και μέσ στις χώρες να περνώ λεβέντης καβαλάρης.

Ναρδῶ γαμπρός και να σταδῶ να βλογηθῶ κοντά σου,
να κάμω γκόλφι και σταυρό τη γαλανή ομορφιά σου.

Να φτάνω, κι ως θα με κερνάς και θα σε βλέπω αγνάντια,
να μου γελούν τα μάτια σου, τα δυό κοφτά διαμάντια.

Να χαιρόμαι τα νιάτα σου σαν τους καρπούς στα κλώνια,
σαν τα τρεχούμενα νερά και σαν τα χελιδόνια.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ Νόμπελ, που είχε αρκετές ελπίδες να το πάρει η Ελλάδα, δόθηκε πάλι αλλού. Η ελάνοδικη επιτροπή έκρινε σκόπιμο την επαύριο της ήττας του γερμανικού милитарισμού, να παραχωρήσει μια τέτια τιμητική διάκριση σ' ένα Γερμανό, έστω κι αν αυτός είχε αλλάξει υπηκοότητα στο μεταξύ. Τα μέλη της Σουηδικής Ακαδημίας αποστρέφονται, λέν, την πολιτική και πρέπει να σεβαστούμε αυτή την αρχή τους. Άλλο ζήτημα τώρα πως τυχαίνει να βραβεύουν όλο συντηρητικούς ή αντιδραστικούς συγγραφείς και ούτ' έναν αριστερό ίσαμε την ώρα. Η μήπως είχε τάχα μεγαλύτερη αξία ο Μπούνιν π. χ. (για να περιοριστούμε σε μια εθνικότητα) απ' το Γκόρκη; Ας είναι! κάτω απ' την περιφρημιακή αμεροληψία τους φαίνεται πως κρύβεται αρκετός υπολογισμός και το να παρουσιάζεται κανείς για πάπας της τέχνης δε σημαίνει πως είναι αμέτοχος απ' την πολιτική.

Οπωσδήποτε, αν πάρουμε αυτόν το θεσμό, έτσι που είναι και χωρίς να τον κρίνουμε στην ουσία του, η αξίωση της χώρας μας να διεκδικήσει υποψηφιότητα δεν πρέπει να θεωρηθεί καθόλου υπερβολική. Τα γράμματα κι οι τέχνες μας έφτασαν σε τέτια ανάπτυξη, που με το δικό τους ζήταν να βγουν στο ευρωπαϊκό προσκήνιο. Αν δεν είχαμε το ατύχημα, όπως όλοι άλλωστε οι βαλκανικοί λαοί, να γράφουμε σε μιά γλώσσα που χρειάζεται να τη σπουδάσει κανείς ειδικά για να τη μάθει, αν τουλάχιστο η λογοτεχνία μας γινόταν παραπέρα γνωστή με συχνές μεταφράσεις, ίσως θα μας αναγνωρίζονταν η πρώτη θέση στα Βαλκάνια και θα μας λογάριζαν στα πολύ περισσότερο με στην Ευρώπη. Τώρα περιμένουμε να μας γνωρίσουν από συμπωματικές περιπτώσεις και ζητάμε να κερδίσει κάτι που ίσως αποτελεί δικαίωμα μας.

Κι άλλοτε ξανάγινε λόγος να δοθεί το Νόμπελ στην Ελλάδα. Αν ξεχάσουμε εκείνη την άτυχη φορά όπου βρέθηκαν άνθρωποι να το γυρέψουν για ένα Σουηδή, γλωσσολόγο, έτσι την υπόθεση χωρίς συναίσθηση του κωμικού, η υποψηφιότητα αργότερα του Παλαμά συγκέντρωσε πολλές ελπίδες επιτυχίας. Μά και τότε η αντιζηλία ανάμεσα σε δύο κορυφαίους των γραμμάτων μας δεν άφησε να πετύχουμε την επιδίωξη μας.

Φέτος όμως τι ήταν εκείνο που έφταιξε και δεν έδωσαν το Νόμπελ στο Σικελιανό; Νομίζαμε όλοι πως ο ποιητής μας είχε με το παραπάνω τα εφόδια να το διεκδικήσει. Η παραγωγή του και σε λυρισμό και σε ανάταση μπορεί να παραβληθεί με οποιοδήποτε σύγχρονο Ευρωπαίο, μ' όλο που αμφιβάλλουμε αν υπάρχουν σήμερα στην Ευρώπη ποιητές με την πλατειά πνοή του δικού μας. Έπειτα η ειρηνιστική ατμόσφαιρα που αποπνέει το έργο του συμφωνούσε τόσο πολύ με το θέλημα του αθλοθέτη. Άλλο γνώρισμα, τέλος, του ποιητή μας ήταν κι η σχεδόν οργανική σύνδεση του με την κλασική μας αρχαιότητα, που τόσο

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΠΕΛ

Άρθρο του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

πολύ δείχνουν να την υπολήπτονται οι ξένοι. Στο Σικελιανό, κατά ευτυχισμένη συγκυρία, ο αρχαίος κόσμος είχε γίνει μπορεί να πει κανείς βίωμα του, ενισχύοντας έτσι την καθολικότητα του έργου του με την οικουμενική του, θα λέγαμε, ακτινοβολία. Ποιός άλλος αλήθεια ποιητής μας έδρασε κι απήχησε σαν το Σικελιανό, ξεπερνώντας τα σύνορα του τόπου; Και μόνο οι Δελφικές εορτές αρκούσαν να τον επιβάλουν σε όλη την πνευματική Ευρώπη, αφήνω που δεν τους είναι άγνωστος και από μεταφράσεις.

Κι όμως δε θέλησαν να τον βραβέψουν. Μαζί με τη δική του υποβλήθηκε κι η υποψηφιότητα του Καζαντζάκη. Άσπονδοί φίλοι ίσως έπαιξαν το ρόλο του διασπαστή. Και ο διχασμός των υποψηφίων έφερε τους κριτικούς σ' αμηχανία, γιατί προστέθηκαν κι ένας δυο άλλοι, αν πιστέψουμε τις ειδήσεις του τύπου. «Αφού δε συμφωνούν μεταξύ τους, εμείς θα πονοκεφαλάμε γι αυτούς;» σκέφτηκαν χαϊρέκακα οι σοφοί της Στοκχόλμης. Βρήκαν αφορμή κι έδωσαν το έπαθλο στον Έσσε, που ήταν απο κοντινότερη χώρα, που μιλούσε πιο γνώριμη τους γλώσσα. Έτσι η Ελλάδα έμεινε όπως και πριν στο περιθώριο. Και τώρα αναζητούμε τις ευθύνες. Ποιός φταίει; Βέβαια είναι πολύ δύσκολο να παραιτηθεί κανείς από μια τιμητική διάκριση, όταν έχει αφιερώσει τη ζωή του στα γράμματα και δεν του μένει αρκετό περιθώριο ηλιθιότητας. Όστε αδικά θα κατακρίναμε τον Καζαντζάκη. Αλλά με τα ίδια δικαιώματα μπορούσε να προβάλει τρίτος απαιτητής ο Βάρναλης. Μήπως το δικό του έργο υστερεί απ' των δυο άλλων; Κάθε άλλο. Κι όσο για τον ίδιο, όπως ξέρουμε, δεν παρουσίασε τέτιες αξιώσεις. Άλλά στη θέση του παρουσιάστηκαν, ίμε δική τους άραγε πρωτοβουλία; ένας δυο άλλοι. Άντι να σκεφτούν την εθνική ωφέλεια και να συντελέσουν σ' αυτήν, παρασύρθηκαν από τη γεροντική φιλοδοξία τους κι έγιναν εμπόδια στη βράβευση του άξιου.

Φαίνεται ωστόσο πως η αιτία της μη απονομής του βραβείου έχει βαθύτερα πολιτικά κίνητρα. Θα έχει ανακατωθεί και σ' ετούτο το ζήτημα η σκοτεινή διπλωματία. Αν όχι για τον έναν, για τους άλλους δυο συνυποψήφιους θα έχει συνεργήσει ο καταχθόνιος παραγοντας που ο θυρεός του γράφει «διαίρει και βασιλεύει». Δε χρειάζεται να κάνω καχύποπτος κανείς για να το υποθέσει αυτό. Μας το πιστοποιούν τόσες άλλες εκδηλώσεις της σύγχρονης ζωής. Άμα δεν τα καταφέρνουν αλλιώς, βάνουν τους ίδιους και πιάνονται στα χέρια. Η σατανική τους μέθοδος είναι να προκαλούν διάσπαση παντού. Και το αποτέλεσμα είναι η αρχική προσπάθεια να ναυα-

γεί. Το ίδιο θάγινε κι εδώ. Το Σικελιανό δε συμφέρει να τον τιμήσουμε, θάπαν μέσα τους οι κηδεμονες. Συμπαθεί την άλφα παράταξη, που εμείς ζητάμε να την εξοντώσουμε. Ας δημιουργήσουμε λοιπόν κι άλλους υποψήφιους για να θολώσουμε τα νερά. Η συνέπεια της πανουργίας μας θα παρουσιαστεί σα φυσική ανάγκη. Έμεις θα νίψουμε τα χέρια για να τα τρίβουμε έπειτα κρυφά. Έθελες τα κι έπαθες τα, Ψωροκώσταινα! Τέτια σχέδια θα καταστρώθηκαν απ' τους ενδιαφερομένους, τέτιες εντολές θα δόθηκαν στα όργανα τους. Και η αμαρτωλή διπλωματία μας, το άθλιο κράτος που μας αντιπροσωπεύει, έκαμαν όπως πάντα το θαύμα τους, αρνητικά. Κάπως έτσι θάγινε, κι ασ μη μας αφήνουν να ιδούμε στα παρασκήνια οι επαγγελματίες μηχανοράφοι. Μια ωραία νίκη του πνεύματος ματαιώθηκε απ' τις επίσημες αρχές, τους ηλωμένους διώχτες του.

Γράφουμε τα παραπάνω σάμπως το βραβείο Νόμπελ νάχε απόλυτη ηθική αξία, διαπιστωμένη αντικειμενικά. Η κυριώτερη όμως σημασία του φαίνεται πως ήταν η οικονομική. Απο κεί πήγασε και το κύρος του, γεννήθηκε όλος αυτός ο θρύλος. Απ' τη στιγμή όμως που οι κορώνες έπαψαν νάχουν την πρώτη τους πέραςση, απ' τη στιγμή που αποκαλύπτεται η ανάμιξη των προεβειών σ' αυτές τις μονούβρες, πάει ο θρύλος, ξεθώριασε το παραμύθι. Αλίμονο! Οι πυθίες της τέχνης δε θάναν και τόσο θεόπνευστες, αφού δέχονται να τους ψιθυρίζουν σ' αυτή. Κι επιτέλους, αν είναι να σωθεί το πνεύμα απ' την κληρονομιά ενός εμπόρου του πολέμου, τέτιο πνεύμα δεν αξίζει να ζεί. Την τέχνη σήμερα, όπως κάθετί το προοδευτικό, τη γεννά και τη θρέφει με το αίμα του ο λαός. Η μοίρα της τέχνης ήταν ανέκαθεν να συμπάσχει μαζί του, να δοκιμάζεται με τους τυραγνισμένους. Δεν πειράζει που στον καιρό μας οι αληθινοί τεχνίτες είναι παραπεταμένοι στο έλεος του Θεού.

Όταν χιλιάδες άνθρωποι υποφέρουν ανάξια, η θέση του ποιητή βρίσκεται κοντά τους. Σε τίποτε δε θα του αλάφρωναν τον πόνο, δε θα του δίναν δικαίωμα οι αμοιβές και τα βραβεία που προέρχονται απο θολές πηγές. Σε μιά βασανισμένη κιόλας συνείδηση θα θυμίζουν τ' αργύρια της προδοσίας. Ας λείπουν απο μας τα Νόμπελ, έχουμε καιρό για έπαθλα. Όμως για μας ακόμα βαστάει η περίοδο της δοκιμασίας. Όπου χειραφετούνται οι λαοί και όσο αυτοί λευτερόνονται απ' τα δεσμά τους, βρίσκουν πάντα τον τρόπο, γενναιόδωρα παρ' όλη τους τη φτώχεια να παραστέκουν τους ανθρώπους του πνεύματος αμείβοντάς τους ηθικά και υλικά.

Η Ρ Ω Ε Σ

Εγώ που έκλεισα τη ζωή μου σαν αμεταχείριστο ύφασμα

στα παλιά σεντούκια της γιαγιάς μου και κει μέσα νήμα προς νήμα την έφαγεν ο σκόρος της ανίας και της αρρώστειας, εγώ που μαζευα τα κουρέλια της επάνω μου όταν φυσούσε ο φοβερός άνεμος του Δεκεμβρίου, που δεν έκαμα τίποτ' άλλο ως τα σαράντα μου χρόνια παρα να υπερετώ μια στείρα δικαιοσύνη (στη ζυγαριά της ο πλούσιος μπαίνει μ' όλο το βάρος της χρυσής πανοπλίας του κι' ο φτωχός με τα ράκη που μόλις σκεπάζουν τη γύμνια του) στέκω τώρα μπρος στους ήρωες και υψώνω την προσευχή μου σαν το νυχτωμένο οδοιπόρο μπροστά στους πελώριους Εσταυρωμένους στα τρίστρατα των έρημων δρόμων εκεί κάτω στις χώρες της Δύσης.

Συλλογιέμαι το μεγάλο μου σύντροφο Νίκο Ζαχαριάδη με το ωραίο εφηβικό κεφάλι, με το ψηλό άσπρο μέτωπο (φάρος που λάμπε στην ωκεάνεια νύχτα) με την αχτιδωτή κόμη (ζωντανό στεφάνι δόξας και μαρτυρίου) μέτωπο και κόμη του ποιητή των Ελευθέρων Πολιορκημένων. Βλέπω πίσω απ' τα μάτια του την ηλιολουσμένη θάλασσα των πρωινών ωρών που μέσα της ολοένα γεννιέται μια καινούργια ζωή. Συλλογιέμαι τις μοναξίες του στα σκοτεινά κελλιά των φυλακών, το αδάμαστο θάρρος του, κι' αγναντεύω το μεγάλο όραμα του κόσμου που θάρθη καθώς εκείνος το πλάθει στα ιερά του δάχτυλα σαν εξαίσιος Ναζωραίος.

Και πλάι στο μεγάλο μου σύντροφο συλλογιέμαι τον ήρωα γιατρό Γιώργο Νομικό, που αφήνοντας πίσω του φωτεινό μετέωρο τα εικοσιεννιά του χρόνια πήδησε μ' ένα μουκάλι δυναμίτιδα στο χέρι στην Αιωνιότητα. Θυμάμαι την ανταρσία που γέμιζε το βλέμμα του, την ορμή που έκλεινε το νεανικό του σώμα, που κι' όταν στεκόταν ακόμα νόμιζες πως θ' ανοίξει πελώρια φτερά για να φύγει.

Στη μεγάλη του εξόρμηση για τη ζωή δεν του φτάναν οι πρόσκαιρες νίκες του θανάτου που του χάριζε μιάς αμφίβολης επιστήμης η γνώση στα πονεμένα κορμιά των ανθρώπων' ένοιωθε πως άλλο ήταν το όπλο κι' όχι τα θερμόμετρα για να νικήσει το Θάνατο. Και χούφτωσε στα δυνατά του χέρια μιάν αυγή του Δεκέμβρη τη φωτιά του Κανάρη. Απο δοκαπέντε χιλιάδες μέτρα φωτίστηκε η Αθήνα με τη λαμπρότερη φλόγα που είδαν οι τριαντατρεις φλογισμένες ημέρες της. Κι' ένας άλλος άγγελος απο το δροσερό προάστειο της Πεντέλης ύστερα απο δυόμισυ χιλιάδες χρόνια ήρθε ξανά να πεί στους Αθηναίους, ότι και πάλι προμαχούντες των Ελλήνων των σιδερόφραχτων τυράννων νίκησαν τη δύναμη.

Κι' ανάμεσα στο μεγάλο μου σύντροφο και τον ήρωα γιατρό συλλογιέμαι το μικρό μου άγνωστο φίλο Δημήτρη Μακρίδη όταν έγγραφε στους τοίχους της αδούλωτης πολιτείας τα συνθήματα της δόξας και της λευτεριάς τις μακρούς νύχτες του χειμώνα που ο φοβισμένος αστός κοιμόταν στο μαλακό του κρεβάτι κι' ο πληρωμένος προδοτής παραμόνευε στις γωνίες των δρόμων, όταν οι γερμανικές σφαίρες σφύριζαν γύρω, στο ξανθό του κεφάλι και γλυστρούσε σα φάντασμα στα σκοτάδια της νύχτας. Συλλογιέμαι τα δεκάξη του χρόνια στην τελευταία τους Πρωτομαγιά στον ιερό χώρο του Σκοπευτηρίου ν' ακολουθούν τραγουδώντας το χορό που τον έσερνε ένας ήρωας άλλος, συλλογιέμαι τα παιδικά έκθαμβα μάτια του που είδαν ν' ανθίζουν ατέλειωτες Πρωτομαγίες με κατακόκκινα λαμπρά λουλούδια κάτω απ' τα πόδια του... Συλλογιέμαι την άνοιξη που θα φέρουν αυτά τα λουλούδια κι' ακούω το τραγούδι των μελλομένων χρόνων: «ώ, χαρήτε του κόσμου τη νιότη άντρες, γέροι, γυναίκες, παιδιά, μ' άσπρα ενδύματα, γέλια τραγούδια...» (Απο τη συλλογή. «Η Νύχτα με τους κόκκινους ήλιους»)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΩΚΡΑΚΙΤΗΣ

Α Φ Ρ Ι Κ Η

Διήγημα του Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

Ο ΒΑΣΙΛΗΣ χώθηκε στην πρώτη σκηνή που βρέθηκε μπροστά του, άπλωσε την κουβέρτα μισή από κάτω και μισή από πάνω και ξάπλωσε. Το σώμα του ήταν άρωστο από την ταλαιπωρία. Τα πόδια του πονούσαν σαν άχρηστα παθιά κρουπαγήματα, ακριβώς όπως στα βουνά της Αρβανιτιάς και τα χέρια σ'α να του τάχαν κοπανίσει στις κλειδώσεις.

Σε λίγο είδε κι άλλους ανθρώπους να σωριάζονται δίπλα του. Στην αρχή κάτι είπαν μεταξύ τους και ύστερα σώπασαν.

Σκοτάδι πηχτό στη σκηνή και σιωπή. Μόνο αργά μέσα στην παγωμένη νύχτα ακούγονταν η φωνή του μαύρου φρουρού σ'α μακρόσυρτο μονότονο παράπονο.

— Πού βρισκόμαστε; μουρμούρισε ο Βασιλης. Άκουσε το ροχαλιτό των συντρόφων του σαν απάντηση. Τυλίχτηκε όσο πιο καλά μπορούσε στην κουβέρτα του. Η καγωνιά της νύχτας περούνιαζε το κορμί. Στριφογύρισε ώρα πολλή στο ξερό από άμμο στρώμα. Αποκοιμήθηκε.

... Ένα καράβι που ταξίδευε σε ματωμένη θάλασσα κι από μέσα οι επιβάτες σ'α να κλαίγανε. Ερχόταν ένας θρήνος πονεμένος στ'αυτιά του που τον τρώμαζε. Είδε τους συντρόφους του στο πλατύ στρατόπεδο να πέφτουν ο ένας ύστερ' απ' τον άλλο ξυλιασμένοι. Άνοιξε τα μάτια και τα ξανάκλεισε. Ύστερα τάρτριψε για να διώξει το όνειρο. Πετάρχηκε πάνω. Είχε ξημερώσει. Είχαν ξυπνήσει κι οι άλλοι. Για μιάν στιγμή στο άνοιγμα της σκηνής φάνηκε το κεφάλι του Μαρίδα.

— Εδώ είσαι, Βασιλη; Από τη νύχτα ψάχνω.

— Έλα μέσα.

— Να φέρω τα πράγματά μου; Να πάρει ο διάβολος. Μαύρη ήπειρος. Όπου να κοιτάξεις ερημιά και υγρασία. Έχει πέσει το πούσι και κάνει μιάν παγωνιά διαβωμένη. Σου φεύγουν τα δάχτυλα. Κι εγώ νόμιζα πως θάνατι ζέστη στην Αφρική.

— Νάχα λίγο νεράκι να βρέξω τα δάχτυλά μου, λέει ο Βασιλης. Δεκαπέντε μέρες τώρα δεν έβαλα νερό στο πρόσωπό μου, νιώθω τις γάνες κι αηδιάζω.

— Μεσό πόλικο. Σήκω πάνω.

— Πού είναι το νερό; φίλε, ρώτησε κάποιος από μέσα και πετάρχηκε έξω.

— Ο Βασιλης δε μιλάει. Κάθεται τυλιγμένος στην κουβέρτα του και κοιτάζει από την ανοιχτή πόρτα.

— Πήγαινε να φέρεις τα πράγματά σου, είπε.

— Ναί, έκανε ο Μαρίδας και έφυγε.

Όυτε ένα μικρό δεντράκι δεν έβλεπε ο Βασιλης από την ανοιχτή χαμόπορτα της σκηνής. Όυτε ζώο ούτε άνθρωπο. Μονάχα άμμος. Πρώτη φορά στη ζωή του βρισκόταν σε μιάν τέτοια απεραντωσύνη. Καταλάβαινε πως ο εαυτός του δεν ήταν παρά έν' ασήμαντο μικρόπρασμα άβουλο και μοιραίο μέσα σ' εκείνο το ξανθό χάος κάτω από τον μολυβογάλαζο ουρανό.

Ο Μαρίδας έφερε τα πράγματά του και τ' απόθεσε δίπλα στο Βασιλη.

Είχανε μαζευτεί δέκα στη σκηνή, μα ο Μαρίδας γνώριζε μόνο το Βασιλη. Ήτανε γείτονες. Τους έπιασαν στο ίδιο σπίτι. Τους τυράνισαν μαζί και ύστερα τους πέταξαν στο κάτεργο του ταξίδευε νύχτες και μέρες στην ανταριασμένη θάλασσα. Τους είχανε δέσει σφιχτά οι αλυσίδες της κακοτυχίας κι ο ένας έφερνε τον άλλο για να βγούνε σε λιμάνι λευτεριάς και λυτρωμού. Οι άλλοι οχτώ ήταν ολότελα άγνωστοι. Όμως αυτό δεν εμπόδιζε σε τίποτε. Ήτανε όλοι πολεμιστές της ίδιας ιδέας που πέσανε σήμερα μα που θα νικούσαν στο τέλος γιατί είχανε το δικιο με το μέρος τους.

— Πάμε έξω, Βασιλη, είπε.

Σηκώθηκαν και βγήκαν. Ο ήλιος φανερονόταν αργά πίσω από ένα αμμόβουνο κι άπλωνε ματωμένες αχτίδες σ'α να μούτζωνε. Ήταν κάτι παράξενο και πρωτόφαντο

αυτή η ανατολή του ήλιου στην άγνωστη χώρα. Τους φάνηκε όπως τον ζωγραφίζουν στις εικόνες της Βάφτισης του Χριστού.

— Ομορφιά, έκανε ο Μαρίδας, θαυμάζοντας. Μα έχωσε τα δάχτυλα του στις τσέπες του πανταλονιού, είχανε παγώσει.

— Κρύο πολύ.

— Χειμώνας, έκανε ο Βασιλης, τι θέλεις; Τώρα η Αθήνα θα είναι χιονισμένη. Έμπα μέσα και τυλίξου στην κουβέρτα σου. Εγώ πάω για νερό.

— Τη νύχτα είχα ξυλιάσει, είπε μόλις κάθισε.

— Α, ναί, τη νύχτα, τη νύχτα, απάντησαν όλοι μ' ένα στόμα.

Σώπασαν. Οι πιο πολλοί κοιτούσαν το χάος και την παράξενη ανατολή. Άλλοι φτιάχναν τα πράγματά τους. Ο Μαρίδας έβγαλε ένα μολύβι και χαρτί κι άρχισε να γράφει.

— Τι γράφεις, φίλε;

— Σαχλαμάρες.

— Πεινώ, αδέρφια, φώναξε κάποιος. Μαρτύριο κάττησε αυτή η πείνα. Σχεδόν δυό μέρες έχουμε να φάμε. Δε λέω να χορτάσουμε.

— Έτσι είναι. Κάτι θα μας φέρουν. Είναι πρωί ακόμη.

Ο Βασιλης γύρισε από το νερό.

— Ζέστανε, παιδιά. Χαρά Θεού. Τι ώρα έχεις, Μαρίδα;

Ο Μαρίδας κοίταξε το ρολόι του.

— Δέκα.

Η μέρα σιγα σιγά ζέσταινε κι η άμμο πήρε να καίει. Βγήκαν έξω από τη σκηνή και στάθηκαν κοντά στην πόρτα. Πέρα μακριά απλώνονταν μιάν λουριδα γαλάζια. Η θάλασσα.

— Μπά, θάλασσα, φώναξε ο Μαρίδας. Απο δω μπορεί να το σκάσει κανείς.

Γύρω γύρω μαύροι φρουροί ανεβασμένοι σε ψηλές σκοπιές τα διαφέντευαν όλα.

— Θάλασσα. Την άκουγα χθες όλη νύχτα που δεν νόταν. Να το σκάσει; Βλέπεις τους αραπάδες;

Ο Μαρίδας δε μίλησε. Άπλωσε το βλέμμα προς τη γαλάζια λουριδα και ξεχάρτηκε.

— Πρέπει να υπάρχουν χωριά κοντά στη θάλασσα.

Ο Βασιλης έβαλε το χέρι του στον ώμο του Μαρίδα.

— Πεινώ, είπε. Δίνουμε το ρολόι σου στο μαύρο να πάρουμε ψωμάκι;

Ο Μαρίδας δε μίλησε. Κοίταξε το μικρό χρυσο ρολόι στο αριστερό του χέρι. Το είχε αγοράσει με τόσες θυσιές, το είχε γλυτώσει από τέσσερις έρευνες, το είχε γλυτώσει ακόμη από τον πειρασμό να το πουλήσει μέσα στο κάτεργο κι ας είχε μέρες να καπνίσει. Πεινούσε κι ο ίδιος, πεινούσε πολύ, όμως δε σκεφτόταν να το δώσει. Μα τώρα το πράγμα άλλαζε. Ξεκούμπωσε το φιλό λουράκι και το απόθεσε στην παλάμη του φίλου του.

— Δώστο, είπε.

Ο Βασιλης πήρε το ρολόι και τράβηξε προς το σκοπό.

Ο Μαρίδας μπήκε στη σκηνή.

— Μπέκ, ούρλιαξε ο σκοπός.

— Άϊ σελ ουώς πουλώ ρολόι!

— Πόσα τσιγάρα; ρωτάει ο σκοπός ξαφνιασμένος, ρίχνοντας μιάν ματιά γύρω γύρω στο συρματόπλεγμα.

Κοίταζε μην τον πάρει κανένα μάτι που κάνει εμπόριο.

— Θέλω ψωμί.

— Αϊ χεβ ναι μπρετ (δεν έχω ψωμί!).

— Τι να τα κάμω τα τσιγάρα, σκέφτηκε για μιάν στιγμή ο Βασιλης, το στόμα μου είναι δηλητήριο. Δεν το πουλώ με τσιγάρα, του φώναξε.

— Τι του λες, φίλε; ρώτησαν όλοι κι είχαν μαζευτεί πολλοί γύρω στο Βασιλη. Αγοράζει ρολόια;

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

— Όχι πάμε πίσω. Θα χτυπήσει.

Γύρω μου περνούν κι' άλλοι απελπισμένοι ; Α, βρισιά που ήρθε στο στόμα μου. Όχι, γύρω μου περνούν εκείνοι που έβαλαν τ' αντρίκια στήθια τους μπροστά στις λόγγες, στη μπούκα του κανονιού και του τάνκ, που βάλαν το κορμί τους οδόφραγμα για να σπάσει πάνω η ορμή του ατσάλιου των βάρβαρων. Ήταν γύρω μου οι καινούριοι άνθρωποι που δε λογάριασαν τίποτα. Γιατί τους έφεραν εδώ ; Εδώ η πείνα, η υγρασία, ο τρόμος, τσακίζει το σίδερο. Μάταιος κόπος να ζητούν να τσακίσουν την καρδιά-μας. Κάτω από το μάτι του Θεού τραγουδάνε, μιλάνε, φωνάζουν, ζούν, ελπίζουν, είναι βέβαιοι, βλέπουν μπράτσα πολλά κι' υψωμένες γροθιές να ορμούν να τους λυτρώσουν.

Μα εγώ ; Όλα μου φαίνε. Έζησα σαν το σκουλήκι στην υγρή φυλακή κι έχω γεμίσει την ψυχή μου με μίσος. Απέραντο μίσος για τους ανθρώπους που με κατάρτεζαν χωρίς να τους έχω κάνει κακό. Και πάλι χίλιες φορές μούρθε να ξεριζώσω την ψυχή μου για να ξελευτερωθώ από το μίσος μου. Ήμουν ο ασταύρωτος βρασιανισμένος που παρακαλούσα για τους βρασιανιστές μου, γιατί ήξερα καλά πως δεν έβλεπαν τί κάνουν. Είχανε μεθύσει με το καυτό αίμα που χύσανε και παραπατούν νιώθοντας τη γλυκειά νάρκη αλαφρού πιετού ν' ανεβαίνει στο κεφάλι.

Έβλεπα το σκοπό να κόβει βόλτες έξω από τη φυλακή βαδίζοντας πάνω στη λευκή γραμμή που χαρακώσε τ' αργυρό φεγγάρι ριχνώντας τις αχτίδες του στο πλακόστρωτο.

Πόσες φορές δεν είχα νιώσει τη χαρά τ' αργυρού φεγγαριού, όταν το κεφάλι μου ήταν βαρύ από το κρασί που είχα πιεί με τη συντροφιά των αξέχαστων φίλων. Και τώρα μακριά από τους λήπετους νωσταλή γώ τη λευκή γραμμή του πλακόστρωτου για να χαράξω πάνω τη σκοτεινή πορεία των ονείρων μου όταν γύριζα μόνος από τη χαρούμενη συντροφιά μου.

Μακάρι να μπορούσα να ξαναζήσω τα χρόνια της χαράς και της ευτυχίας...

ΝΘΑΛΑΣΣΑ απόψε δερνόταν μανιασμένη. Ήθελα να ταξιδέψω στην άγρια θάλασσα αυτό το βράδυ κι ας χανόμουν στο υγρό κοιμητήρι. Γιατίνάμαι δεμένος και χαμένος στην έρημο ; Θέλω να πετάξω πάνω από το σύρμα, να βγώ στην ανοιχτώσιά και να τρέξω πέρα στην ακροθαλασσιά, να βουτήξω στην υγρή επιφάνεια σα δψασμένος γλάρος και να σβήσω, να μην ακουστεί πιά τ' όνομά μου μέσα στον κόσμο της αδίκιας που έφτιαξαν οι άνθρωποι.

Μα όχι, κάποια φωνή από μέσα μου σα να λέει : «Θα μείνεις με τους άδικους». Και σα να γελάει κάποιος κοροϊδευτικά. Κάποιος που δε φαίνεται. Γελάει ένα γέλιο δυνατό. Γελάνε τα φώτα τα κολλημένα στους στύλους. Γελάνε τ' αστέρια που τρεμοσβήνουν, γελάνε οι άνθρωποι που με περικυκλώνουν. Πάω να φύγω, να κρυφτώ. Πού να κρυφτώ ; Από ποιόν να κρυφτώ, αφού όλα είχαν γίνει ένα ανοιχτό στόμα που χασκογελάει ; Σωριάζομαι χάρω και κρύβω το κεφαλι μου στην παγωμένη αμμο. Πέρα ακούγεται ο βόμβος της ανταριασμένης θαλάσσης και νιώθω να με δέρνουν χοντρές σταγόνες της βροχής που πέφτει δυνατή τώρα και κάμποση ώρα.

Σέρνομαι στο αντίσκηνο. Οι σύντροφοι της πικρής ζωής τραγουδάνε :

... Κι εμείς γυρνάμε αντάρτες στα βουνά μας μόνο και μόνο για την ελευθερία...

Πόσο λαφρώνει την καρδιά μου το τραγούδι. Καμμιά φορά, μέσα στη βαθιά νύχτα, ξυπνάω κι αφουγκράζομαι το μονότονο τραγούδι του μαύρου φρουρού. Μοιρολόι μέσα στο χάος. Πόσο ξένος είναι κι αυτός στον έρημο τόπο ! Καθεται στο ξύλινο κουβούκλιο του, που το δέρνει ο ήλιος, η βροχή κι ο αγέρας. Μου κάνει την εντύωση κιβουριού. Ο μαύρος φρουρός είναι ο πεθαμένος που φυλάει τους μελλοθάνατους. Τον λυπάμαι. Αφού είναι σκλάβος είναι αδερφός μας. Άσπροι, μαύροι άνθρωποι. Όλοι οι ίδιοι άνθρωποι. Άδικοι και δίκαιοι. Μαύροι, άσπροι, κίτρινοι, ερυθροί, δώστε τα χέρια και γίνετ' έν' απέραντο ποτάμι για να φέρουμε στον κόσμο τη λευτεριά, τη χαρά και τη δικαιοσύνη.

Κάποτε μέσα στην απελπισιά μου ξεστομίζω μεγάλα λόγια. Χάνω το αισθητό και κολυμπώ στο όνειρο. Γιατί να ζω μέσα στο όνειρο αφού το αδύ αισθητό είναι κάτω από τη φούχτα μου ; ...

ΕΧΑΣΑ τον δικό μου πόνο γιατί βυθίστηκα στον πόνο των ανθρώπων. Το βαρύ πέπλο που σκέπαζε το στήθος μου και τη σκέψη τραβήχτηκε αργά και οι αχτίδες καινούριου ήλιου χτύπησαν απαλά τις βλεφαρίδες μου. Άνοιξα τα μάτια και είδα το πέπλο του στήθους μου ν' ανεμίζει ψηλά στον αέρα καθώς ένα μαύρο σύννεφο ή το κροσσό λάβαρο της απελπισιάς.

Δίπλα μου κάθονται άνθρωποι πεινασμένοι, ξυπόλητοι, λαβωμένοι, άρρωστοι. Είδα χέρια κρεμασμένα από τους ώμους αδυναμα για να σηκώσουν ψηλά τη γροθιά και μεριά πρισμένα κατακόκκινα. Άκουσα ιστορίες φριχτών θανάτων κι εκεί στη μαύρη κόλαση των κλεισμένων στρατόπεδων αγνάντεψα κορμιά κρεμασμένων που πολέμησαν για την πατρίδα.

Τώρα ήξερα καλά. Σε λίγες μέρες είδα κι έμαθα, ότι δεν είχα ιδεί και δεν είχα μάθει ολόκληρη ζωή.

Το έβλεπα πιά καθαρά. Δεν άξιζε να κάθομαι μόνος αγνάντια στον εαυτό μου. Έπρεπε να πνίξω τον εαυτό μου και να γίνω ένα μικρό κομμάτι στην πελώρια θάλασσα των κατατρεγμένων που ζούσανε στο συρματόπλεγμα, με τους βρασιανισμένους, τους πεινασμένους, τους σκλάβους της γης, ένα με το μαύρο σκοπό που καθόταν στο ανοιγμένο κιβούρι και μας φρουρούσε και μοιρολογούσε τις ήσυχες νύχτες το τραγούδι της κατοτυχίας του.

Ύψωσα το ιδρωμένο μέτωπο προς τον ουρανό, μήπως ξεκόψω ακόμη τα σημάδια της απελπισιάς μου. Δεν φαινόταν πουθενά. Απέναντι, μέσα από τα σύννεφα έβγαίναν οι χρυσές αχτίδες του ήλιου και μας φωτιζαν. Πέρα στη θάλασσα διακρίνονταν ένα μαύρο σημάδι που ερχόταν προς την άξερη ακτή που μας χώριζε από τους ανθρώπους. Από ώρα είδαμε ένα καράβι. Και μέσα βαθιά στο είναι μας ξεχωρίζαμε τις φωνές των μανάδων μας που φώναζαν.

— Θέλουμε τα παιδιά μας ! Θέλουμε τα παιδιά μας ! Όταν ξαναντίκρουσα τους κατατρεγμένους που ήταν δίπλα μου κοιτούσαν προς το καράβι κι αφουγκράζονταν τις φωνές των μανάδων, άθελα μου άρχισα να τραγουδώ το τραγούδι της χαράς και της λευτεριάς, που έβγαίνε από μια φυλακή, ξεκίνησε μ' ένα κάτεργο και στριφογύριζε στις καρδιές μας. Διαμιάς όλα τα στόματα έψαλαν.

... Κι απ' της σκλαβιάς τα σίδερα, η λεφτεριά χαράζει !

Πρέπει να ενωθούμε και πάλι με τους ανθρώπους.

ΟΒΑΣΙΛΗΣ διάβασε το χειρόγραφο, στάθηκε μιά στιγμή άφωνος. Ύστερα το δίπλωσε, στην πέτινη θήκη, και σηκώθηκε.

Το πρόσωπό-του έκαιγε. Μέσα στην καρδιά του σαν να είχε κοπεί και σβήσει κάτι.

— Τί έγινε, λοιπόν, ο Μαρίδας ; Ήταν απόγευμα αργά. Ο ήλιος τραβούσε γοργά προς τη Δύση, και μαύρα σύννεφα πετούσε ο βοριάς. Μέσα στο στρατόπεδο ήταν απλωμένη ησυχία.

Ξαφνικά, η πόρτα άνοιξε. Όλοι τρέξαν προς τα εκεί Πήγε κι ο Βασίλης.

— Μαρίδα ! φώναξε.

Δυό φρουροί τον κρατούσαν.

— Μαρίδα, έκανε ο Βασίλης κι έτρεξε να τον αγκαλιάσει.

Η πόρτα έκλεισε αργά, οι σκοποί φύγαν κι ο Μαρίδας έμεινε ανάμεσα στα έκπληκτο πλήθος που ολοένα μαζεύονταν.

— Ειδοποίησα τους ανθρώπους, είπε. Στην Αλεξάνδρεια μας αγαπούν. Θαρθούν να μας δούνε. Να τους τα πούμε χύμα. Εμένα θα με πάνε στο μονωτήριο. Βασίλη, τα πράγματα μου ; Πήγε κοντά του. Έχω ένα χειρόγραφο σε μιά πέτινη θήκη, σκότισε μη μου το πάρουν. Πήρα καινούργια ζωή. Σα ν' άγγιξα, την ευτυχία. Βασίλη, φοβάμαι πως δε θα τη δώ τη μάνα μου. Γλήγορα θα ξαναγυρίσουμε στην Αθήνα. Αν θα τη δεις

ΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΣΤΑΛΙΝ ΤΟΥ 1945

ΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ έργα του 1945 που πήραν το βραβείο Στάλιν παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία θεμάτων και ειδών : μυθιστορήματα,νουβέλες,δράματα, ποιήματα, λυρικοί στίχοι. Και προέρχονται από συγγραφείς ρώσους, ουκρανούς, λευκορώσους, αρμένιους, λετονούς, ουζμπέκους.

Το βραβείο Στάλιν πρώτης κατηγορίας απονεμήθηκε στον Αλέξαντρο Φαντέγιεφ, συγγραφέα ενός μυθιστορηματος σχετικά με τους νεαρούς παρτιζάνους του Κράσνοντον, που πολέμησαν ενάντια στους Γερμανούς της κατοχής. Στο βιβλίο του έδωσε για τίτλο «Νέα Φρουρά». Έτσι ονομάζονταν η οργάνωση των νέων και των κοριτσιών που τα ονόματα τους αναφέρονται με συγκίνηση και ευγνωμοσύνη από το σοβιετικό λαό.

Αυτό το βιβλίο δε γράφτηκε στο έπικό εκείνο ύφος που δε μπορεί να ξεφύγει την κάπως κρύα πνοή της αθανασίας, αλλά με φλόγα, πόνο, μανία. Τα βλέπουμε αυτά τα παληκάρια, ακούμε τη φωνή τους, θαυμάζουμε τις πράξεις τους, την αδιαλλαξία τους, την ηθική τους δύναμη. Από μέρα σε μέρα παρακολουθούμε την πεισματάρικη δραση αυτών των κρυφών αγωνιστών που δεν τους τρόμαζε ούτε η δύναμη του εχθρού ούτε η λυσσαμένη, ανάληγη σκληρότητα του.

Το βιβλίο αυτό αιχμαλωτίζει τον αναγνώστη, στον οποίο παρουσιάζει μια ζωή εμπυχωμένη απ' την πλατιά πνοή της ανθρώπινης ζεστασίας, από μιά ακλόνητη πίστη στη νίκη και στο μέλλον του λαού. Ο αναγνώστης βλέπει έμπραχτα τ' α-

ποτελέσματα της σοβιετικής αγωγής, τους ανώτερους χαρακτήρες που ξεφύτρωναν από τη σοσιαλιστική κοινωνία. Ο Φαντέγιεφ μας παρουσιάζει μονάχα μιά συντροφιά νεαρών πολεμιστών του Κράσνοντον, αλλά οι ήρωες αυτοί αντιπροσωπεύουν χιλιάδες νέους που πολέμησαν τους φασίστες καταχτητές και δημιούσε σε τόσα μέρη της ΕΣΣΔ.

«Ο σοβιετικός λαός είναι ανίκητος», αυτό το παράγγελμα χάραξαν οι ήρωες του Κράσνοντον με όλη τους τη ζωή και με το θάνατο τους.

Το θέμα που καταπιάστηκε ο Φαντέγιεφ ήταν τόσο πλατύ, ώστε ο συγγραφέας είχε να ανατρέξει σε πλήθος γεγονότα και ανθρώπους. Μπόρεσε με θαυμασίο τρόπο να δείξει στην πράξη τους πίο διαφορετικούς χαρακτήρες. Αμέτρητα είναι τα πρόσωπα της «Νέας Φρουράς». Ο τόπος της δράσης αλλάζει συχνά. Ο συγγραφέας σκαρώνει ακόμα μιά ρεαλιστική εικόνα των εχθρών, ξεμακραίνοντας απ' τις τόσο συνθισμένες χαλκομανίες της πολεμικής φιλολογίας.

Η αλλαγή όψης της μικρής πόλης του Κράσνοντον κάτω από την κατοχή, η θλίψη που βαραινεί τα σπία, τους δρόμους, τα περιβόλια της, αποδίνονται καλά στο μυθιστόρημα, καθώς και η θέληση αντίστασης που ριζώνει στις νέες καρδιές, μ' έναν τρόπο μισοαυθεντικό στην αρχή για να καταλήξει, όσο εξελίσσεται η δράση, σε μια δύναμη που κατατρώπαι τον εχθρό.

Έχουμε εμπιστοσύνη σ' αυτή την ηρωική νεότητα, γιατί δε βρισκόμαστε μπροστά σε μάρτυρες με φωτοστέφανο, αλλά σε απλούς ανθρώ-

πες της πως ζω στην Έρημο. Η έρημο είναι γιομάτη Έλληνες κλεισμένους σε στρατόπεδα. Θα γεμίσει ο κόσμος λευτεριά μόλις σκορπίσουν.

— Τί είναι αυτά που λες, Μαρίδα ; — Έχεις δίκιο. Πές της... Άκου, Βασίλη, δεν τόλμησαν να κάνουν τίποτα οι εχθροί μας. Το ρολογάκι το πούλησα. Ποιός ξέρει αν θ' αγοράσω άλλο και πόσο το είχα συνηθίσει.

— Μην λυπάσαι, Μαρίδα.

— Τί καλά που είμαι κοντά σας. Σε λίγες μέρες τον πήραν. Η τιμωρία ήταν ένα σκουλήκι που τρέφονταν από το βρώμικο αίμα του στρατηγού μέσα στην καρδιά-του.

— Είκοσι μέρες νερό και ψωμί.

— Μή μας ξεχνάς, Μαρίδα, φώναξαν όλοι απλώνοντας τα χέρια.

Κι' αυτός κάθε βράδυ έστελνε μήνυμα.

— Είμαι καλά.

Είχε γίνει μιά συνήθεια το μήνυμά του. Όταν οι κατάδικοι βγαί-

πους που παρακολουθούμε τη ζωή τους σε όλες τις λεπτομέρειες της καθημερινής ύπαρξής τους, σα νάταν η ζωή των στενώτερων φίλων μας. Οι λυρικές παρεκβάσεις του συγγραφέα που ενσωματώνονται μ' έναν τρόπο κάπως απρόοπτο στην εποποιία υπογραμμίζουν πιο πολύ τη ζωντάνια των καταστάσεων που φέρνουν αυτούς τους νέους σε παραλληλισμό με τους ήρωες του εμφυλίου πολέμου, την εποχή που κι ο συγγραφέας ο ίδιος ήταν παρτιζάνος. Και πονάει κανείς με όλη την καρδιά του αυτές τις σοβιετικές κοπέλες και τα παληκάρια, τα καλά, τα δυνατά, τα ωραία, που έδωσαν τη ζωή τους θυσία.

Το βραβείο Στάλιν δεύτερας κατηγορίας απονεμήθηκε στο μυθιστόρημα «Ναβόι» του Αΐμπέκ (Ουζμπεκιστάν). Το όνομα αυτό του Άλισερ Ναβόι, μεγαλοφυίας του 15ου αιώνα, είναι άξεχώριστο απ' την ιστορία του πολιτισμού των λαών της Κεντρ. Ασίας. Ήταν ποιητής, φιλόσοφος, συνθέτης, πολιτικός. Αυτός είναι ο αρχηγέτης της ουζμπέκικης φιλολογίας. Πολύ λίγο μελετήθηκε η εποχή του. Ο «Ναβόι» φιλολογικά είναι μιά πρώτη βαθιά και ποικίλη αναπόληση της εποχής εκείνης.

Ο συγγραφέας πέτυχε να απεικονίσει πολυάριθμους χαρακτήρες αυτού του μακρινού παρελθόντος και προπαντός να τονίσει τον ιστορικό ρόλο του Ναβόι, πρωτοπόρου της εποχής του. Κάτω από την αβάσταχτη τυραννία του Χουσεϊν Μπαϊκάρα, ο Ναβόι μένει πάντα πιστός στο ιδανικό του, αποβλέποντας στην τελειοποίηση του ανθρώπου και του κόσμου. Ο Αϊμπέκ ξαναζωντανεύει την εποχή και το δράμα του ανθρώπου που ονειρεύεται να δημιουργήσει μιά μεγάλη φιλολογία στη μητρική του γλώσσα. «Και να γίνει ο λαός μας ευτυχισμένος νοικοκύρης στο περιβόλι της γλώσσας του», έγραφε ο Ναβόι.

Ο Αϊμπέκ δημιούργησε το πρώτο ιστορικό μυθιστόρημα στην ουζμπέκικη γλώσσα, στο «περιβόλι της γλώσσας του». Άνοιξε πλατύ δρόμο στους ουζμπέκους συγγραφείς προς μιά ρεαλιστική απεικόνιση της περασμένης και της σημερινής ζωής του λαού του.

Στη νουβέλα του Βαλεντίν Κατάγιεφ «Το παιδί του Συντάγματος» (Βραβείο Στάλιν δεύτερας κατηγορίας) ένα παιδί, ο Βάνιας Σόλντσεφ, πέφτει στα χέρια καλών ανθρώπων — στρατιωτών που τον γλυτώνουν από το θάνατο.

Υιοθετήθηκε από ένα σύνταγμα πυροβολικού. Σ' αυτό το σύνταγμα ο Βάνιας, πιστοίρικός δώδεκα χρόνων, ξεστρατισμένος στις περιπέτειες του πολέμου, δεν είναι

ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Μαξιμ Γκόρκη

Ξυλογραφία του ΤΑΣΟΥ

απλώς ένα ορφανό που του δίνουν ένα κομμάτι ψωμί γίνεται κι ο ίδιος ένας μικρός πολεμιστής.

Καμιά αισθηματολογία δεν υπάρχει στην απεικόνιση του το παιδικό του πρόσωπο που αποδίδεται πιστά μας αφήνει να μαντέψουμε τα κύρια γνωρίσματα που σκιαγραφούνται σ' αυτόν τον εκκολαπτόμενο πυροβολητή—ανιχνευτή. Ο Κατάγιεφ είναι ένας χαρούμενος και διασκεδαστικός, αλλά βαθύτατος συνάμα, αφηγητής. Ξέρουμε πολλά παιδιά που υιοθετήθηκαν απ τον Κόκκινο Στρατό ή απ' τα συγκροτήματα των παρτιζάνων που πέρασαν απ' όλες τις εναλλαγές του πολέμου και που σήμερα παν στο σκολιά. Ο Κατάγιεφ ήταν ο πρώτος που σκάρωσε τις εναλλαγές του πολέμου και το πορτραίτο του είναι αληθινό.

Έκτος από το Βάνια Σόλντσεφ ο συγγραφέας μας παρουσιάζει πολλά πρόσωπα που εντυπώνονται στη μνήμη μας, όπως ο λοχαγός Εβάκεφ και ο πυροβολητής Κοβάλεφ άφοβος στρατιώτης με όλο το βάρος των χρόνων και τ' άσπρα του μαλλιά Θυμάται κανείς τον αξέχαστο λοχαγό Τουσίν στον «Πόλεμο και Ειρήνη» άνθρωπο μετρίοφρονα και τυχερό, που τον απαντούμε μιά αποφασιστική μέρα της ζωής του και γίνεται φίλος μας για πάντα. Όπως ο Τουσίν, έτσι κι ο λοχαγός Εβάκεφ παρουσιάζεται στο πλαίσιο μιάς δράσης περιορισμένης στη ζωή του μετώπου. Μα τό στενό αυτό πλαίσιο αρκεί να μας κάμει να τον αγαπή-

σουμε και να νιώσουμε το θέληματρο του. Ο Κατάγιεφ πέτυχε να δώσει μια νουβέλα που δεν έχει τίποτα το τεχνητό, μιά ζωντανή διήγηση για τους ανθρώπους του καιρού μας.

Το βραβείο Στάλιν δευτέρας κατηγορίας το πήρε ο Αντρέι Ύπιτς ο συγγραφέας του λετονικού λαού, το μυθιστόρημα του «Πράσινη γη» που ο ίδιος ο συγγραφέας το ονόμασε ρομάντσο ιστορίας του πολιτισμού. Η δράση ξετυλιγεται λίγα χρόνια πριν απ' την επανάσταση του 1905, σ' ένα χωριό της Λετονίας. Οι μεγαλοκτηματίες κρατούν κάθε πλεθρο της γης τους, εκμεταλλεύονται με το παραπάνω τους άτυχους κολίγους. Η ζωή του κολίγου είναι φριχτή. Του κάκου ονειρεύεται να ξεφύγει από το ζυγό ν' αποχτήσει την ανεξαρτησία του. Όλες οι αναποδιές της ζωής τους παρακολουθούνται απ' το συγγραφέα μ' ένα μεγάλο πνεύμα συνέπειας. Σ' αυτή την απλόγηση και γραφική διήγηση, ο Ύπιτς ξαναζωντανεύει το λετονικό χω-

ριό στα τέλη του περασμένου αιώνα, απ' τη γέννηση του προσώπου του ως το θλιβερό θάνατο του.

Ο μεγαλοχωριάτης Γιόργκις Βανάγκα ζει με το φόβο μήπως ιδεί τον ιδεολόγο γιό του να σταλαλά τα χρήματα του. Ο πατέρας δε μπορεί ούτε στην κόρη του να υπολογίζει. Όλα τα κόπια του πάνε χαμένα ποτέ δε θα μπορέσει να υπερπηδήσει τη σειρά του και να φτάσει το επίπεδο του βαρώνου Σίβερσ! Του κάκου ξεγελάει τους ανθρώπους, βάνει σκάνταλα στους υπηρέτες του κτήματος, κομποδιάζει την κάθε δεκάρα του. Θα πεθάνει κι όλα θα γίνουν καπνός!

Του κάκου πάλι ο κολίγος του Όσσις με την πολυμελή του οικογένεια ελπίζει, στο τέλος απ' το μακρύ δουλικό μόχθο του, ν' αποχτήσει ένα μικρό κλήρο γης. Μιά τοσηδά ευτυχία δεν είναι γι' αυτόν γιατί ο κλήρος που αγοράστηκε με τόσες θάρεις θυσίες θα του αφαιρεθεί. Θάρει μερά που θα διαπιστώσει πως τελείωσε η ζωή, πως η γυναίκα του κι αυτός είναι τόσο φτωχοί όσο στην αρχή της τόσο ταπεινής και σκληρής σταδιοδρομίας τους. «Πρέπει να ξαναρχίσουμε όλα από σήμερα», λέει στη γυναίκα του μα ούτ' εκείνη, ούτ' αυτός έχουν τη δύναμη πιά.

Τα παιδιά του Όσσις αφήνουν το χωριό και πάν στην πόλη. Εκεί υπάρχουν επαναστάτες, άνθρωποι που πολεμούν αυτόν το σφοδρισμένο κόσμο. Μα η νίκη είναι μα-

κριά. Αυτός είναι ο σκελετός ζωής που αποδόθηκε πιστά απ' τον Ύπιτς.

Ο Ύπιτς δίνει ένα σημαντικό χτύπημα στους αστούς συγγραφείς της παλιάς Λετονίας που διαπίστωναν την ύπαρξη ενός πατριαρχικού συνδέσμου ανάμεσα στους δουλεύταδες και το αφεντικό τους, που είχαν την αξίωση να αναπαραστήσουν μιά ζωή αφθονίας, καλοπέραςης του Λετονού χωριάτη.

Ο Ύπιτς μας παρουσιάζει ακόμα την εξέλιξη των επαναστατικών ιδεών στη μάζα των φιλόπων χωρικών της Λετονίας.

Ο ΒΡΑΒΕΙΟ Στάλιν πρώτης κατηγορίας για την ποίηση απονεμήθηκε σε δυο παλιούς λαϊκούς ποιητές, τον Αρμένιο Αβετίκ Ισαακιάν και το Λευκορώσο Γιακούμπ Κόλας. Η σταδιοδρομία τους στάθηκε γόνιμη. Η φωνή τους αντήχησε παντα όταν η πατρίδα τους ήταν το στάδιο μεγάλων ιστορικών γεγονότων.

Ο ένας γεννήθηκε στην καυτερή και βραχύσπαρτη Αρμενία, ο άλλος στη γεμάτη δάση και βάλτους Λευκορωσία, πράμα που δεν τους εμπόδισε να ενώσουν τις φωνές τους στον ποιητικό ύμνο προς τιμήν της σοβιετικής γής.

Τραγούδια του Αβετίκ Ισαακιάν σαν το «Στην πατρίδα μου», «Στο μεγάλο Στάλιν», «Η καρδιά μου είναι στα κορφοβούνια» κλπ, είναι πασίγνωστα στη Σοβιετική Ένωση και έξω από τα όρια της. Οι νέοι ποιητές της αρμενίας μαθητεύουν στη σχολή αυτού του μεγάλου λυρικού ποιητή.

Το έργο του Αβετίκ Ισαακιάν είναι πλούσιο σε ποιητικά θέματα όλων των ειδών. Τραγούδησε τα χρόνια της δυστυχίας του λαού του, την ομορφιά του γενέθλιου τόπου και τη δύναμη των ανθρώπων αισθημάτων. Κατα το Μεγάλο εθνικό πόλεμο πήρε ολόψυχα μέρος στον αγώνα και η φωνή του αντήχησε με όλη τη δροσιά της νιότης του.

Όπως η παλιά Αρμενία μας αποκαλύφτηκε στη χρωματική συμφωνία των πινάκων του Σαριάν, έτσι και την ψυχή της παλιάς ποίησης τη συναντούμε στο φανταχτερό πλήθος των εικόνων σε στίχους του Αβετίκ Ισαακιάν. Ακούμε αυτές τις φωνές άλλοτε στα πετρώδικο βουνά του Ζαγκετούρ, άλλοτε απάνω απ' την απέρανη απλωσιά της λίμνης Σεβάν ή βαθιά σε γέρι, κες καλύβες στα άλση του Ντελιζάν στους πρόποδες του όρους Αραγάτζ.

Απάνω από 80 κομμάτια του Ισαακιάν τονίστηκαν άπο μουσικοσυνθέτες. Ο πλούτος του στίχου του δανειζεται τις πιο ποικίλες μορφές, από τα τραγούδια λαϊκών βάρδων ως τα μεγάλα ποιήματα. Απ' όλα τα θέματα που χρησιμοποιεί κυριαρχεί το μοτίβο της Πατρίδας, της Αρμενίας. «Θ' αντηχείς, αντηχείς, αντηχεί στα θαυμάσια τραγούδια που λεν στις καλύβες. Πόσο είναι μεγάλη και ακριβή η πάντα νέα γλώσσα του τόπου μου!».

Οι στίχοι του Γιακούμπ Κόλας φέρνουν στο νού μας το ανοιξιάτικο και ρεμβαστικό μουρμούρισμα των δασών, τους ήσυχους δρόμους ανάμεσα στα βραδίασμένα χωράφια, τα τραγούδια της Λευκορωσίας. Τον καιρό του πολέμου ο λόγος του εμπύχωσε τους λευκορώσους παρτιζάνους με ποιήματα όπως «Μέρες του Μάη», «Στο δρόμο της δόξας», «Η αγαπημένη στράτα», «Προς τη δύση», «Η φωνή της γής».

Η οργισμένη φωνή του Γιακούμπ Κόλας καταριόταν τους φασίστες επιδρομείς και καλούσε τους πατριώτες να εκδιηθούν για το ρήμαγμα της γενέθλιας χώρας.

Η πολύχρονη σοφία του λαού ξαναζεί στα ποιήματα του Γιακούμπ Κόλας. Άκουσε τόσα λα'ι κά τραγούδια, διαποτίστηκε τόσο βαθιά απ' τον πλούτο τους, ώστε οι στίχοι του έγιναν ένα με τους σκοπούς των.

Βάρδος της χώρας του, αναγκασμένος απ' τον πόλεμο να την εγκαταλείψει, να ζήσει σε μιά μακρινή πόλη της Ανατολής, στο ποίημα του «Σαλάρ», μες απ' την ποιητική ομορφιά των καινούργιων τοποθεσιών που τον τριγυρίζουν, ανηπολεί τα αγαπημένα μακρινά τοπία της Λευκορωσίας. Το κάνει με τόση μελαγχολία και τρυφερότητα, ώστε οι ποιητικοί στοχασμοί του εισδύουν αυθόρμητα στην ψυχή του αναγνώστη.

Ο Ουκρανός ποιητής Μικόλα Μπαζάν (βραβείο Στάλιν δευτέρας κατηγορίας) πήρε μέρος σε όλες τις μάχες που δόθηκαν για το Στάλιγκραντ και για την απελευθέρωση της Ουκρανίας. Έψαλε τον πόλεμο σε έργα όπως τα «Τετράδια του Στάλιγκραντ» και άλλα ποιήματα. Στο ιστορικό του ποίημα για το Δανιήλ απο τη Γαλικία αναπαράστηκε τη διάλυση των Ιπποτών της τευτονικής τάξεως στη Βολωνία, μπροστά στην πόλη Ντρογουτσιν.

Ο Νικόλα Μπαζάν είναι ο ποιητής του στοχασμού, της περιουλολογής· ο στίχος του είναι πλούσιος

σε ιδέες και τον στολίζει με το κρουστό φάδι των χρωματισμένων εικόνων. Η τάση του να γεμίζει κάθε εικόνα με ποιητικές σκέψεις τον κάνει να συγγενεύει με το Μπορατίνσκι, ρώσο ποιητή των αρχών του 19 αιώνα. Μα ο Μπαζάν δεν είναι παρα ένας αρχαϊστής· δεν έχει καμιά κλίση για το κυνήγημα ύψους.

Η Βέρα Ίμπερ έγραψε στο διάστημα της πολιορκίας του Λένινγκραδ το γνωστότατο σήμερα ποίημα της «Ο μεσημεριάτης του Πουλκοβο». Τις μέρες που οι γερμανοέβανον όλα τα δυνατόα τους να υποτάξουν το Λένινγκραδ, η Βέρα Ίμπερ δημοσίεψε το παραπάνω ποίημα της, όπου η φωνή του σοβιετικού ουμανισμού, υψωμένη ενάντια στους νεώτερους βανδάλους, αντήχησε με μια ειλικρίνεια ακανίκητη.

Η ποιήτρια περιγράφει τη ζωή της στην πολιορκούμενη πόλη, τις φοβερές δοκιμασίες που πέρασαν οι κάτοικοι της, του χειμώνα της πείνας, το εξαιρετικό θάρρος των υπερασπιστών του Λένινγκραδ. Υπομένοντας σταθερά τους μακρούς μήνες της πολιορκίας, τους εισέριους βομβαρδισμούς, τους κανονοβολισμούς, η Βέρα Ίμπερ δούλευε ακούραστα το ποίημα της· ζητούσε ν' αποτυπώσει σε στίχους πολλές εικόνες μιάς ηρωικής εποχής. Τις μέρες τις πιο σκληρές για το Λένινγκραδ, αυτή πίστευε στην τελική νίκη Η πεποίθηση της εμπυχώνει το ποίημα· ξαναβρίσκουμε την ίδια και στο ημερολόγιο της απ' το Λένινγκραδ «Σχεδόν τρία χρόνια». όπου σημειώνει μέρα με την ημέρα, με τις παραμικρότερες λεπτομέρειες, τα αισθήματα και τις εντυπώσεις της απ' την πολιορκία. Τα δύο αυτά έργα εξασφαλίζουν στη Βέρα Ίμπερ το βραβείο Στάλιν δευτέρας κατηγορίας.

ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ της δραματολογίας το βραβείο Στάλιν απονεμήθηκε στο έργο του Μπόρις Λαβρένιεφ «Σ' εκείνους που είναι στη θάλασσα» (Α') και στο ιστορικό δράμα του Βλαδί-

μηρου Σολόβιεφ «Ένα μέγ'γάλος μονάρχης» (δευτέρας κατηγορίας) Ο Μπόρις Λαβρένιεφ γνωστότατος πεζογράφος, είχε παρουσιάσει ως θεατρικός συγγραφέας απ' τις αρχές ακόμη της Έπανάστασης με το έργο «Η ρήξη» που σημάισε πολύ μεγάλη επιτυχία. Έγραψε πολλά για το ναυτικό της εποχής του πολέμου. Το νέο του έργο είναι αφιερωμένο κι αυτό στο ναυτικό, στους ναυτικούς, που πολέμησαν τους γερμανούς κατά το Μεγάλο εθνικό πόλεμο. Το έργο του Λαβρένιεφ υπερέχει σημαντικά απο πολλά άλλα θεατρικά έργα γραμμένα πάνω στο ίδιο θέμα.

Το «Ένας μεγάλος μονάρχης» του Βλ. Σολόβιεφ παρουσιάζει τον τσάρο Ιβάν σαν ένα δυνατό χαρächτήρα, προικισμένο με ισχυρή θέληση, σά μιά φύση πλούσια σε αντιφάσεις. Δεν είναι μονάχα ορμητικός, είναι και συνετός· δεν είναι μόνο έξυπνος, είναι και οξυδερκής και πανσύργος. Βλέπουμε τις δυσκολίες του με τους βογιατικούς μέσα σ' ένα λαβύρινθο κάθε είδους περιπλοκών και ανταγωνισμών. Οι συγκρούσεις που ξεσπούν σε μιά στιγμή μεταξύ του μονάρχη και των βογιάρων δίνουν ελκυστικό ενδιαφέρον σε όλη τη δραματική εξέλιξη του έργου.

Για μιά φορά ακόμα συγγραφείς, ποιητές, δραματοουργοί, έχουν να καταπιαστούν με τους σοβιετικούς ανθρώπους που υπεράσισαν ένοπλοι την τιμή και την ανεξαρτησία της πατρίδας τους. Ο ήρωας πέρασε τώρα απ' το πεδίο της μάχης στην ειρηνική εργασία της ανοικοδόμησης, και δικαιούμαστε να περιμένουμε φιλολογικά έργα που πλάι στον ήρωα της Σοβιετικής Ένωσης, ήρωα του πολέμου, θ' απαθανατίσουν και τον ήρωα της Σοσιαλιστικής Εργασίας.

ΔΟΣΤΕ ΜΟΥ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

Γιά να καταργήσεις βουλήθηκες τάστρα τη μνήμη που σου εστάθηκε τόσο σκληρή το ταξίδι σου στον ήλιο. Με τα μάτια αγιά στο πρώτο αραξέβόλι της στοργής, όταν η πίστη στροβιλιζεται, σύγχυση κάτω απ' τις άρες του Αύριου. Το ίδιο χέρι σ' οδηγεί που παίζει με τη δύναμη και με την πείνα που μας χάρίζει τον αγώνα, καθώς η αγάπη μου βλασταίνει κυκλική, κάτω απ' το γόνιμο ουρανό, κάτω απ' τη θυσία της οργής, Πίστη ατελεύτητη, η ζωή κυκλογυρνά στον ισίο της και στους ενάντιους ανέμους. Λόρατη φουρτουνιασμένη θάλασσα δαρμένη στο μακρυρόν ορίζοντα. Γέμισε φωνές παράξενες η ακοή μου, καθώς μιλώ για τή μοναξιά μου, για τη μοναξιά του κόσμου. Ανάμεσα της συντρίβεται, σαν σε παλάμη θεώρατη, η μαύρη πολιτεία του μίσους,

που την τροφοδοτούν οι φαύλοι. Αυτή η φωτιά καίει τους νεκρούς. Αυτή η φωτιά δείχνει τα ματωμένα χνάρια. Κραυγάζει αδυσώπητη μ' αλαλητό γεμάτη ολοφυρμούς και θρήνους Κρούει τις πόρτες μας δείχνοντάς τα ηρωικά κόκαλα, αναδεύοντάς τη στάχτη των ριζών με τη μεγάλη θλίψη. Είναι η νύχτα μας πικρή και στείρα με πυρετό αρρωστημένο, με τρελλές εξάψεις στις άρες της αγρύπνιας που υποβαστάζει το φως σε μια αφοσιωμένη θύμηση, πέρα απ' το ζυμνό παράθυρο του μέλλοντος. Πώς να γελάσεις εσύ, που πείνασες και δεν απόστασες ακόμα ανεβαίνοντας στο δρόμο που βαραινεί τη ζυγαριά του χρόνου, για να γνωρίσεις στα μάτια των αδελφών σου, τη δική τους θλίψη; Άνθρωποι σκληροί, μάταιοι άνθρωποι, δόστε μου τα Χρόνια, δόστε μου την Άνοιξη, για μιά νύχτα δίχως τρώμο, δίχως έγνοια Δόστε μου τα δικαιώματά μου. Δόστε μου ολάκαιρη τη ζωή.

ΚΩΣΤΑΣ ΘΡΑΚΙΩΤΗΣ

Η ΡΘΕ κι' αυτός όπως και τόσοι άλλοι. Δέν τονε περίμενε κανένας, μα ούτε μπορούσαν και να το φανταστούν. Είχαν μαζευτεί κάμποσο τύποι εκεί πάνω. Είτανε μιά λιόκαλη μέρα! Τα σύννεφα περιτριγυρούσαν τις κορφές της Πάρνηθας, φεύγοντας κατά τη δύση. Είχαν βαρεθεί πιά να τριγυρίζουν πάνω απ' την Πάρνηθα. Την άφηναν για κάμποσον καιρό να ποτιστεί, λευτερή, απ' τις αχτίδες του ήλιου. Αυτό το ξάνοιγμα του καιρού σκόρπισε σ' όλους χαρά.

Ωστόσο παρόλη την καλοκαιριά ίσαμε το μεσημέρι κανένα αυτοκίνητο δεν είχε φανεί. Τ' αφεντικά όλο νεύρα για την αναδουλειά δεν ήξεραν που να ξεσπάσουν. Τότε φάνηκε ο απο μηχανής θεός. Είταν ο διαχειριστής του Σανατορίου. Ερχόταν γεμάτος κέφι όπως πάντα, μαζί με δυό νόστιμες νοσοκόμες.

— Αί, τί συλλογιέστε; Δεν έχει κόσμο σήμερα. Σηκώθηκε να πάμε έναν περίπατο.

Κανένας δεν έφερε αντίρρηση. Φόρτωσαν στο γάιδαρο τα φαγητά και το γραμμόφωνο και κάμποσα μπουκάλια μπύρες. Εκεί που θα πήγαν—στο Βιλιάνι—είτανε μιά φίνα τοποθεσία για το γλέντι τους. Απόμερη και κρυμμένη, θα τους προφύλαγε από κάθε ενόχληση.

Στο μαγαζί έμειναν τα γκαρσόνια που απο το πρωί είχαν φορέσει τις καθαρές τους μπλούζες και περιμέναν την πελατεία. Ο Βαγγέλης—ένας μισοπάλαβος Μενιδιάτης—σκάλιζε τα δέντρα για να σκοτώσει την ώρα του. Το καρτέ του πόκερ—δίπλα στο ιδιαίτερο—συνέχιζε το παιχνίδι που είχε αρχίσει απο χτές το βράδι. Καθώς είταν εξαγρυνισμένοι, όλοι είχαν χάσει το χρώμα τους. Κανένας δε μιλούσε. Μονάχα ο θόρυβος απο τις μάρκες ακούγονταν. Το γκαρσόνι που πήγε μέσα βγαίνοντας φώναξε το Βαγγέλη, το μάγειρα και ένα άλλο συνάδελφο και τους ανακοίνωσε τα νέα:

—Κερδίζει ο Δασικός. Πώ, πώ, λεφτά. Χοντρό παιχνίδι. Κι όλα ποιός νομίζετε πως τα χάνει; Εκείνος ο αιώνιος βλάκας, ο γέρος που πουλάει τσιγάρα.

—Ου, έκανε ο μάγειρας, σίγουρα τώρα δε θάχει να αγοράσει τσιγάρα και θα μας αφήνει ασίγαρους. Ο Βαγγέλης γέλασε με τη χασούρα του γέρου και τράβηξε πάλι κοντά στο δέντρο. Προσπαθούσε να το στηρίξει για να μη το σπάσει ο αγέρας όταν φυσάει δυνατά. Ο μάγειρας και τα γκαρσόνια κάθισαν εκεί γεμάτοι πλήξη. Κοίταζαν προς την πλατεία, τέντωναν τ' αυτιά τους μήπως ακουστεί κανένα αυτοκίνητο. Μα αντί γι' αυτοκίνητο φάνηκε εκείνος. Τράβηξε ολόδια στο μαγαζί. Το βάδισμα έδειχνε περίσσια νεανικότητα. Το σκυλί του τον ακολουθούσε. Μπήκε μέσα στο μαγαζί με κάποια δειλία. Έρριξε μια προσεχτική και γοργή ματιά τριγύρω του με τον αντικειμενικό σκοπό

Ο ΑΓΓΕΛΙΚΑΣ

Διήγημα ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΣΑΚΙΡΗ

ν' αντιληφθεί με τί ανθρώπους είχε να κάνει. Ύστερα ακούστηκε η γλυκειά του φωνούλα.

—Καλημέρα, αφεντικά!
—Καλώς τον.
Έρριξαν όλη την προσοχή τους στον παράξενο επισκέπτη που ερχόταν τόσο αεαπάντεχα. Ο καθένας έκανε τις ανάλογες σκέψεις. Ο Βαγγέλης, αφήνοντας το δέντρο, έτρεξε να τονε ιδεί. Δεν μπόρεσε όμως να βαστάξει και ξεφώνισε τη συνηθισμένη του φράση:

—Κανένας καλός!
Τα γκαρσόνια γέλασαν με την καρδιά τους. Ήξεραν καλά τί έκρυβε ο λόγος του Βαγγέλη. Εκείνος όμως που δεν του ξέφευγε τίποτε, κατάλαβε, μα έκανε τον κουτό. Ζήτησε ένα διπλό κονιάκ. Έτρεξε ο Βαγγέλης και του το σερβίρισε. Τα γκαρσόνια καθόταν απο μερα και κάτι σιγομουμούριζαν.

Πηγαίνοντας ο Βαγγέλης να πάρει το ποτήρι, βρήκε ευκαιρία να πιάσει κοουβέντα.

- Απο πού έρχεσαι, κουμπάρε;
- Απο το Μενίδι.
- Δούλεβες εκεί;
- Ναι. Στους Γκρετσαίους.
- Πόσον καιρό;
- Τρία χρόνια.
- Και τώρα έφυγες. Θα ήρθες για παραθέρισμα, να φας να πούμε κι εσύ λίγα λεφτά απο κείνα που κέρδισες δουλέβοντας τόσα χρόνια, είτε με πονηριά ο Βαγγέλης.

—Ε, πάνω κάτω έτσι είναι, απάντησε εκείνος με φοβερή βαρεσιμάρια.

—Μα αν δεν είναι έτσι, τότε θα είναι αλλιώς, είτε με ολοφάνερο πειραχτικό τόνο ο Βαγγέλης.

—Ούτε συζήτηση, απάντησε ο άλλος.
Εδώ σταμάτησε ο διάλογός τους, γιατί ο μάγειρας ζήτησε έναν τενεκέ νερό. Ο Βαγγέλης έτρεξε, δίχως καμιά αντίρρηση, να πάει να τον γεμίσει απο την πηγή.

Ε ΤΣΙ όπως καθόταν σκεφτικός, όποιος τον έβλεπε θα τον έπαιρνε για κανένα άνθρωπο που η δυστυχία τον είχε πληγώσει κατάκαρδα. Η μορφή του φάνερονε κάποια μεγάλη κατάσταση. Ίσως ένας άτυχος έρωτας, μιά απάτη αγαπημένου γυναικάς να τον είχαν οδηγήσει στην κατάντια που βρισκόταν. Μα τίποτε τέτοιο δεν συνέβαινε με τον Κώστα Αγγέλικα. Κείνο που τον απασχολούσε για την ώρα δεν ήταν άλλο, παρά πώς θα καταφέρει να κολλούσε σ' αυτό το απομόναχο μέρος για να ζούσε το υπόλοιπο της ζωής του. Βαρέθηκε πια να γυρίζει. Σώθηκε η παλιά του διάθεση που λαχταρούσε για κάθε περιπέτεια. Ένωθε μέσα του έντονη την ανάγκη να ζήσει ήρεμα. Κι ο τόπος αυτός ο μοναχικός του φαι

νόταν ο πιο ταιριαστός. Καθώς κοιτάζε περα κατά τη δύση, η φαντασία του απλώθηκε. Ζήτησε ένα δεύτερο διπλό κονιάκ κι αφού το ρούφηξε βυθίστηκε σε συλλογή. Όλη του η ζωή πέρασε μέσα στο μυαλό του. Έκασμε έναν απολογισμό. Θυμήθηκε τα παιδικά του χρόνια. Έτρεχε στο χωριό του στην ακροθαλασσιά και μάζευε ακινούς μαζί με τους συνομήλικους του. Έπαιζε όλη μέρα κοντά στη θάλασσα και δεν τον ένιαζε για τίποτε. Τότε μεσολάβησε ο ερχομός του θείου απο το Άγιον Όρος. Ο Κώστας παρέξενυτήκε σαν άκουσε το θείο του να τον ζητάει απο τη μάνα του για να τον πάρει μαζί του. Η μάνα ελπίζοντας πως ο γιός της πηγαίνοντας εκεί θα κληρονομούσε το θείο, που είταν και αρκετά πλούσιος, κατάφερε τόν Κώστα να ακολουθήσει το παράμυθό του.

Ο θείος του τον πήρε μαζί του με τον κρυφό καμηλοθεαίνοντας εκείνος ν' άφηνε διάδοχο τον ανεψιό του για να συνεχίσει, ό,τι άρχισε εκείνος. Μα τα όνειρα του θείου αναποδογυρίστηκαν πολύ γρήγορα. Ο Κώστας, όσο μεγάλωνε, δεν μπορούσε να ζήσει κάτω απο την καλογοριστική πειθαρχία. Οι πολλές προσευχές κι οι νηστείες δεν ταιρίαζαν στην ιδιοσυγκρασία του. Δεν άργησε καθόλου ν' απολυτρωθεί. Βρήκε ευκαιρία, άρπαξε ένα κομπόδεμα κι ένα σταυρό μωλαματένιο κι έγινε αφάντος. Αυτή ήταν η πρώτη τουληρή του πράξη που έδειχνε φανερά τη μελλοντική του εξέλιξη.

Κάμποσα χρόνια παραπληνήθηκε σ' όλη την Ελλάδα. Όταν κηρύχτηκε ο Βαλκανικός πόλεμος, ώρμηκε άντρας πιά, έτρεξε να υπηρετήσει την πατρίδα. Έλαβε μέρος σε διάφορες μάχες και διακρίθηκε στη μάχη της Κιάφας. Εκεί έδειξε μεγάλο ηρωισμό. Η πατρίδα τον έτιμησε μ' ένα μετάλλιο. Μετά τον πόλεμο πήγε στην πατρίδα του, στη Σάμο. Οι παλιοί του φίλοι, που τον είχαν για πεθαμένο, χάθηκαν βλέποντας τον ζωντανό. Τότε του παρουσιάστηκε μιά μοναδική ευκαιρία. Ένας πατριώτης του οπλαρχηγός σχημάτιζε μιά συμμορία που θα επιχειρούσε επιδρομές σ' αντικρινά Μικρασιατικά πράκλια, ληστεύοντας τους Τούρκους μπέηδες. Η συμμορία μέσα σε λίγο διάστημα πέτυχε το σκοπό της. Αρματωμένα όλα τα παλληκάρια, μιά φεγγαροφάτιστη βραδιά, κύκλωσαν ένα τσιφλίκι κι ο μπέης για να γλυτώσει τη ζωή του έδωσε όσες λίρες είχε. Μπάρκαρνε για τα Δωδεκάνησα. Εκεί γλέντησαν κάμποσον καιρό και προτού τελειώσουν τα λεφτά τους, άρχισαν να κάνουν λαθρεμπόριο. Κάποτε όμως τους έπιασε το καταδιωχτικό. Το αποτέλεσμα είταν να καταδικαστεί 5 χρόνια φυλακή μαζί μ' όλη την παρέα του. Η ζωή του μέσα στη φυλακή ήταν χαρισάμενη. Η πολιτεία του εκεί μέσα άφησε εποχή, που αν θέλαμε να τα διηγηθούμε θα ξεμακραίναμε πολύ. Σαν τελείωσε τη φυλακή, πήρε τα μάτια και χάθηκε. Γυρίζοντας τότε

εδώ και πότε εκεί καταστάλαξε στα έργα της Κωπαΐδας. Δούλεψε δυό χρόνια σκαφτιάς. Δούλεψε όμως να βαρεθεί τη σκληρή δουλειά. Έτσι μιά γιορτή, μαζί με καμιά δεκαρια άλλους συναδέλφους του, μέθησαν, αγκαζάρισαν αυτοκίνητα και βρέθηκαν στην Αθήν. Ο Κώστας χάθηκε μέσα στην πολυκοσμιά. Ούτε σκέφτηκε όμως να ξαναγυρίσει στην Κωπαΐδα. Τότε δούλεψε τρία χρόνια στο Μενίδι. Μιά ευκαιρία του δόθηκε, μάλωσε με τον αφέντη του και σταμάτησε απ' τη δουλειά. Στην αρχή σκέφτηκε να πάει στο χωριό του, μα κατόπι μετάνιωσε. Τράβηξε μέσα στο βουνό, στην ερημιά. Τάχε βαρεθεί όλα.

Ο ΑΓΓΕΛΙΚΑΣ αφού ρούφηξε κάμποσα κονιάκ, σηκώθηκε—τον ακολούθησε και το σκυλί του—είχε σκοπό να πάει μιά βόλτα προς την Αγία Τριάδα και ίσως να πήγαινε μέχρι το Σανατόριο. Είχε μάθει, ακόμα στο Μενίδι, πως ο γουρουνάς του Σανατορίου, διώχτηκε, γιατί τον πιάσανε να κλέβει κάτι τσιπουλάκια απο τα ταιμένα. Σκέφτηκε πως δε θα ήταν άσχημο να έπιανε δουλειά εκεί. Καθώς περνούσε απο την πλατεία και κοιτάζε τα πάντα με το αλεπουδισιο του μάτι, παρατήρησε ένα παιδάκι νάχει μολαζέμενα λουλούδια και να τα πουλάει στους πλούσιους που καταφάνε με τ' αυτοκίνητα. Τότε, στα σοβαρά σκέφτηκε πως στην ανάγκη θα πουλάγε κι αυτός λουλούδια.

Όταν έφτασε στο σανατόριο, κοίταξε να βρει κανέναν γνώριμο. Μα στάθηκε αδύνατο. Όλοι τον κοιτάζαν με περιέργεια και καταλάβαινε πως σχηματίζαν κακή γνώμη για το άτομό του. Η μορφή του το ντύσιμό του (φορούσε ένα απτεχωνο εγγλέζικο που τόχει αγοράσει εδώ κι είκοσι χρόνια, τον καιρό που ήταν οι Εγγλέζοι στη Σαλονίκη), οι γκέτες του παλιές και ξεφτισμένες φανέλωναν κι αφτές ανάλογη ηλικία. Και καθώς ήταν αδύνατος κι αναιμικός και το πρόσωπό του σπανό, γεμάτο ψυχοράδα και ουλουδητά, ήταν φυσικό να γεννάει αντιπάθεια. Μάλιστα άκουσε και κάτι ψιθυρίσματα μέσα στην κουζίνα.

—Παιδιά, σήμερα μας ήρθε ένας σπανός.

—Μακρυά απο μαλλιάρη γυναικά και σπονό άντρα.

Ο Αγγέλικας είχε μεγάλη πείρα. Ήξερε πως το πόν είναι η πρώτη εντύπωση. Σαν είδε την πρώτη παγερή υποδοχή, έκανε μιά βόλτα γύρω στο σανατόριο. Κατόπι πήγε μέσα στο γραφείο, περιμένοντας το διαχειριστή. Μα κείνος αργούσε. Κοιτάζοντας με προσοχή τις φωτογραφίες που ήταν κρεμασμένες στους τοίχους—ήταν οι ιδρυτές του φάνηκαν παράξενες μορφές με τα μούσια και τις φαβορίτες. Κι οι άνθρωποι σάν τον Αγγέλικα ποτέ δε συμπαθούν ό,τι δεν είναι κανονικό. Απογοητεμένος, ο διαχειριστής θαρρούσε, γύρισε πάλι στην Αγία Τριάδα. Δεν ένωισεε καμιά ανησυχία. Το είχε βέβαιο πως κάπου θα

πιανε δουλειά. Μόνο ανησούχησε που το σκυλί του έμεινε πίσω. Σφύριξε μιά φορά δυνατά και κείνο φάνηκε τρεχάτο νάρχεται.

Η ΤΥΧΗ του Αγγέλικα άνοιξε. Ο λατζιέρης του μαγαζιού θάφευγε για το χωριό του γιατί πέθανε ο πατέρας του. Τότε τ' αφεντικό κάλεσε τον Αγγέλικα και του πρότεινε να πιάσει δουλειά. Εκείνος, αφού άκουσε τ' όμιστό και τη δουλειά που θάκανε, απάντησε με δουλοπρέπεια.

—Καλά, αφεντικό. Κανόνισε όπως θέλεις. Εμένα το μάτι μου είναι χορτασμένο από λεφτά. Φόρεσε μιά ποδια, σήκωσε τα μανίκια του για να μη λερώνεται κι ανέλαβε τα καθήκοντα. Να, λοιπόν, που έφτασε ο Αγγέλικας. Είχε περσαιει μιά πολυτάραχη ζωή και τώρα θα κλεινόταν μέσα σε μιά βρώμη κουζινοούλα, ανάμεσο σε λερωμένα πιιάτα και βρώμικες κατσαρόλες. Ούτε θαλασσινά μελέτεια, ούτε γερές μπάζες απο λαθρεμπόριο. Τίποτε από τα περασμένα μεγαλεία. Εκεί σιωπηλός θα περνούσε τις μέρες του, πνίγοντας μέσα του, βαθεία κάθε λαχτάρα.

Ο χειμώνας πέρασε με πολλά βάσανα. Κρύο, χιόνια και βροχές. Μα όλα τα δεχόταν γιατί έπλαθε μεγάλα όνειρα για την άνοιξη. Του είπαν πως μόλις πιάσουν οι ζέστες, κόσμος πολύς ανεβαίνει στην Πάρνηθα και παραθερίζει. Μάλιστα είναι και πλούσιες οικογένειες που έχουν ανάγκη απο ανθρώπους σαν τον Αγγέλικα.

Όλο το χειμώνα δυό φορές κατέβηκε ο Αγγέλικας στο Μενίδι. Έπιαννε τους μιστούς του με το σκοπό ν αγοράσει κανένα ρούχο. Μα και τις δυό φορές δεν κατάφερε να βρεί της αρεσκιάς του. Το θεωρούσε όμως σε κακό να γυρίσει πίσω με τα λεφτά. Έβρισκε παλιούς φίλους κι άρχισαν το κρασί. Μεθούσε ο Αγγέλικος και δεν έβλεπε τη μητή του. Πλημμύριζαν μέσα του οι αναμνήσεις. Ένωθε τον εαυτό του ευτυχισμένο, ξεχνούσε όλα τα ντέρτια του. Τότε άρχισε το τραγούδι. Ο ένας αμανές διαδέχονταν τον άλλον. Σε τέτιες στιγμές το τραγούδι είναι ένα ξεσπασμα. Η φαντασία του Αγγέλικα πετούσε μακρυά, στα περασμένα. Θυμόταν τα καλά χρόνια που ταξίδιβε με το τρεχαντήρι και κέρδιζε παράδες.

Την άλλη μέρα, βαθιά χαράματα, ξεπνύωσε ο Αγγέλικας και ξεκινούσε ποδαρόδρομο για το βουνό. Τ' αφεντικό του σάν είδε πως και πάλι ο Αγγέλικας γύρισε δίχως ν' αγοράσει τίποτα, τον μάλλωσε.

Η ΑΝΟΙΞΗ στην Πάρνηθα έχει μιά ξεχωριστή γοητεία. Οι μέρες όσο πληχτικές και παγερές είναι του χειμώνα, τόσο θερμές και χαρωπές είναι όταν μπαίνουμε στην άνοιξη. Μιά απαλή γαλήνη κυριαρχεί που σου δίνει μεγάλη χαρά. Η γης αρχίζει και πρασινίζει. Τα έλατα λουσμμένα στον

ήλιο, άρχίζουν τ' αμέτρητα κλωνιά τους ν ανθίζουν. Παντού απ' όλες τις μεριές αναβρύζουν τρεχούμενά νερά. Τα κρινάκια με λογιές λογιές χρώματα ξεμουτίζουν και δίνουν μια ξεχωριστή γοητεία. Τα πρωίνα ξεκουφαινέσαι απο τα κελα'ίσματα και τα τιτιβίσματα των πουλιών.

Οι πρώτοι παραθεριστές φτάνουν. Το ήρεμο τοπίο της Αγίας Τριάδας αποχτάει ασυνήθιστη κίνηση. Οι αγαγιότες έρχονται απο το Μενίδι. Ο Αγγέλικας βλέποντας πως αρχίζουν να δημιουργούνται οι δυνατότητες για να ζήσει δουλέβοντας αλλού, δηλώνει παραίτηση.

Αγοράζουν γάιδαρο συνεταιρικά με το φωτογράφο. Το σχέδιο είναι να κουβαλάει νερό στις σκηνές. Την πρώτη βραδιά που αγόρασε το γα'ιδουρί, απο τη χαρά του μέθυσε. Ηπτε μαζίμετο φωτογράφο τόσο κρασί που υπερεδεβόταν η γλώσσα του. Μονάχα σε μιά στιγμή που το πνεύμα του βρισκόταν σε εξαιρετική διαύγεια κοιτάξε έξω, τότε ακριβώς το φεγγάρι ξεμύτιζε απο την αντικρινή κορφή κι είπε στο φωτογράφο.

—Α, φιλαράκο, είναι παλιά μ' σου σιγήθει, τ' αγαπάω το φεγγάρι, μου αρέσει να το κοιτάω, κάθεφορά όταν σκάει σιγανά σιγανά μιά γατίτσα. Εχεις δει τη γατίτσα να παραμονέβει τον πόντικα; Ε, έτσι και το φεγγάρι, βγαίνει και μας αγναντέβει. Είναι όμορφο, κοιτάζε το, ήθελα—λέω κάθε φορά που το χαιρούμαι—νάμουνα γεράκι να πετούσα εκεί ψηλά στα βασίλεια του φεγγαριού, να πήγαινα και να ζούσα

Ξέσπασε σ' ένα δυνατό γέλιο γέμισε τα ποτήρια κρασί και σηκώθηκε όρθιος. Κοίταξε στο δικώνω τραπέζι που καθόταν ένας νιοφερμένος καπνοπώλης και με ύφος προστατευτικό του είπε.

—Γειά σου, αδερφούλη μου, θα περάσουμε ώραία. Χρόνια λαχταρούσα μιά καλή συντροφία. Αλλά των φρονιμών ολίγα.
Ζήτησε κρασί κι ενώ φαινόταν ηχασμένος άρχισε να κλαίει σα μικρό παιδί ο Αγγέλικας.

Ο ΦΕΤΕΙΝΟ καλοκαιρί η Πάρνηθα ξεαναπόχτισε την παλιά της κίνηση. Όσο ήταν οι γερμανοί ο κόσμος δεν μπορούσε να παραθερίσει. Ένας-ένας

ξεαναγύριζαν όλοι όσοι την είχαν αγαπήσει. Ο Αγγέλικας είχε παραπληνήθει κατά το κάμπο της Φήβας. Το τοπίο ήταν το ίδιο. Το φεγγάρι αναλλοίωτο. Τα έλατα πάλι ίδια και αγέραστα. Οι λεύκες κι η χιλιόχρονη καρυδιά καμάραναν κι είχαν πολλά να μας διηγηθούν. Μόνο που δίοια στο φυλάκιο ήταν θαμένους ένας ελασίτης. Ένα βράδι ήταν μαζεμένοι στο καφενείο κι άκουγαν την Ποπη, που ήταν πέντε χρονώ, κι έλεγε λόγια σα μεγάλες, τότε μπήκε ο Αγγέλικας. Όλοι τον αγκάλιασαν. Εκείνος άνοιξε το παράθυρο και φώναξε με τη δυνατή του φωνή που την πήρε ο λογγος και τη σκόρπισε σε όλες τις χαράδρες.
—Προσοχή! Εδώ φρουραρχείο του ΕΛΑΣ, πάψε, τούρκε, να μιλάς...

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ο. ΛΑΣΚΟΥ «Φρεγάτα»

Ο Ορέστης Λάσκος είναι ποιητής της δικής μας γενιάς, δηλ. από κείνους που παρουσιάστηκαν γύρω στο 30. Λίγοι απ' αυτούς εξελίχθηκαν και μπορούμε να πούμε πως έχουν επιβληθεί. Οι πιά πολλοί έμειναν στάσιμοι, ξεγιάστηκαν στο μεταξύ. Ένας απ' τους λίγους απ' τους τυχερούς είναι κι ο ποιητής της «Φρεγάτας».

Στη σημερινή συλλογή, που είναι μιά επιλογή της εικοσάχρονης πια ποιητικής του εργασίας, ο Λάσκος δείχνεται σε όλες του τις φάσεις και τις δυνατότητες. Ξεκίνησε «μοντέρνος» με τα περίφημα τραγούδια της Μινόν, αλλά και κλασικιστής με τα επιγράμματα των αρχαίων εταιρών. Προχώρησε στις αναζητήσεις του με άλλα κάπως φιλοσοφικότερα, όπως ο κύκλος του Βλαδιβοστόκ. Έπειτα ξανοίχτηκε στον ελεύθερο στίχο, με ρίμες όμως, και στον έξωτισμό. Εκεί φαίνεται πως βρήκε το στοιχείο του, γιατί στο είδος αυτό έγραψε κάμποσα από τα καλύτερά του («Ταμ-Τάμ», «Αγριόχηνες», «Τάα-Ρόα» κλπ.). Στα τελευταία μεταχειρίζεται έναν απλόχωρο Ιβούλλαβο στίχο που τον χρησιμοποιούσαν και παλιότερα οι ρωμαντικοί μας, μα είχε πέσει τώρα σε αχρηστία. Τέλος η συλλογή κλείνεται με τα οχτάστιχα που έχουν το γενικό τίτλο «Στροφές».

Όποιος ξεφυλλίζει αυτές τις σελίδες του Λάσκου δε μπορεί παρά να ομολογήσει πως έχει μπροστά του έναν αυθεντικό ποιητή. Γνήσιο αίσημα βρίσκει κάθε φορά το ανάλογο ποιητικό ντύμα κι έτσι παρουσιάζεται ένα οργανικό σύνολο που δεν του λείπει τίποτε για να ονομαστεί τραγούδι. Ο Λάσκος είναι ένας αληθινός τραγουδιστής. Τραγουδάει με πάθος, με νεανικό ενθουσιασμό τη ζωή, τον έρωτα, τη φύση, πρόσωπα υπαρκτά και άλλα της φαντασίας, που ζουν σε χώρες ξωτικές. Γίνεται ο περιπλανώμενος ιπποτης, ο μελαγχολικός Δονζουάν και τρυπάει από παντού το μέλι της αγάπης. Χωρίς ιδιαίτερα επιμελημένο, λεχτικό, με κοινές μάλλον ομοιοκαταληξίες, με κάπως άβαθη φιλοσοφία, περιορισμένος στα ποιητικά του μοτίβα, λι-

γο θεατρικός ακόμα στην έκφραση του, κατορθώνει ωστόσο να δημιουργεί την εντύπωση που θέλει και να την επιβάλει σ' όποιον τον διαβάσει. Ο Λάσκος δεν παιδεύει τον αναγνώστη του, τον παρασύρει και τον γοητεύει. Του μεταδίνει λίγο πολύ τη γλυκύτικη, μποέμικη, σα μοιρολατρική διάθεση του.

Βέβαια, για να ικανοποιηθούμε βαθύτερα, θα είχαμε κι άλλες απαιτήσεις απ' το Λάσκο. Θα θέλαμε να ιδεί τη φύση, τον έρωτα, τις περιπέτειες όχι ξεκομμένα, υπερβατικά, παρά πιά εδαφισμένα, ρεαλιστικά, με την κοινωνική εξήγησή τους, σαν ένα πρόβλημα που περιέχει και τη λύση του (οι καινοτομίες του είναι, πραγματικά, μόνο μορφικές και σήμερα μάλιστα ξεπερασμένες). Αυτό είναι ίσως πολύ δύσκολο για τον ποιητή που συνήθισε να αισθάνεται αλλιώς. Θα έπρεπε τότε ν' αλλάξει τόνο, ίσως και ψυχολογία, ενώ ο Λάσκος είναι ένας νεορομαντικός, ένας Έλληνας Φρ. Καρκό. Ας αρκεστούμε λοιπόν στο τόσο ανθρώπινο και πραγματικά λιτό δείγμα των «Στροφών» του κι ας δεχτούμε καλόκαρδα την όλη προσφορά του φίλου ποιητή, ενός απ' τους πιά πρωτότυπους και προικισμένους της γενιάς μας.

Γ. Κ.

☉

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ
ΚΛΕΑΡΧΟΣ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΩΚΡΑΚΙΤΗΣ
Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ
Τ Α Σ Σ Ο Σ
ΚΩΣΤΑΣ ΘΡΑΚΙΩΤΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Σχόλια και γνώμες

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — ΣΧΟΛΙΑ

Επίσης στο τεύχος τούτο δημοσιεύεται ολόκληρη η εισήγηση του ΝΙΚΟΛΑΪ ΤΙΧΟΝΩΦ για Τα Βραβεία Στάλιν

ΤΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ των λογοτεχνών έχουν περιπέσει σε νάρκη. Κι όμως οι λογοτέχνες έχουν ένα σωρό προβλήματα που πρέπει να λυθούν. Θα μπορούσαν τα δυό σώματα να ζητήσουν από το κράτος να χορηγήσει χαρτί σε φτηνή τιμή και να μπορέσουν οι λογοτέχνες να τυπώσουν τα βιβλία τους. Έπειτα οι ατέλειες γιατί έχουν αποξεχαστεί; Πως μπορεί ένας φτωχός λογοτέχνης να πληρώσει 2 και 4 χιλιάδες για ένα εισιτήριο;

Ο ΠΕΤΡΟΣ Χάρης ξεσπάθωσε και λέει πως θ' αγωνιστεί για την πνευματική ελευθερία. Δεν τ' αφήνει ο Χάρης αυτά; Υπνέτησε όλα τα ανελεύθερα καθεστώτα από το Νικολόδη-Λούβαρη. Και στο μεγαλύτερο τύρανο της εποχής μας αφιέρωσε σελίδες στο περιοδικό του για να τον παρουσιάσει σαν άγιο των Γραμμάτων. Ευτυχώς υπάρχουν τα κείμενα. Τώρα ζητάει ελευθερία και φωνάζει «κάτω οι Λύκοι». Μα είναι δύσκολο να παραπλανήσει τους συνειδητούς λογοτέχνες.

ΕΝΑΣ νεότευκτος θίασος, που έκαμε κ.όλα την εμφάνιση του στην πρωτεύουσα, θεώρησε σκόπιμο να εγκαινιάσει τις παραστάσεις του με μιά εισαγωγική ομιλία. Ο εισηγητής (όνομα και μη χωριό), αφού μίλησε για τα υψηλά σχέδια τους, βρέθηκε στην ανάγκη ν' ασχοληθεί και με τη θεατρική παραγωγή του τόπου μας. Σε μιά έξαρση μεγαλοψυχίας ανάγγειλε την προκήρυξη θεατρικού διαγωνισμού. Και ανέφερε τα ονόματα της επιτροπής—αρχίζοντας από τον εαυτό του πρώτα πρώτα—, δήλωσε με προσπάθεια χιούμορ: «Αυτοί οι οσιομάρτυρες καλούνται να υποστούν τα έργα που κλπ.» Μπορεί όμως κανείς να βασιστεί στην ειλικρίνεια του ανθρώπου που εκφράζεται με τώση δήθεν πνευματώδη κακεντρέχεια για το έργο αγνώστων του ανθρώπων, ίσως και σπουδαίων ταλέντων; Πολύ γελάστηκε ο κάθε τυχοδιώκτης των γραμμάτων, που διορίστηκε μονάχος του κριτικός του θεάτρου, αν νομίζει πως οι αληθινοί δημιουργοί θα του κάμουν αυτουνού την τιμή να του εμπιστευθούν την εργασία τους, έστω και για να τη διαβάσει.

ΤΟ «ΜΟΚΟ» του Παναγιωτόπουλου είναι πολύ άπρεπο, γιατί ο έμπορος της οδού Ερμού καλά θα κάνει ν' αφοσιωθεί στα μεταξωτά του. Ας αφήσει ήσυχο τον ποιητή Ελυάρ που η δόξα και το κύρος του είναι παγκόσμια. Για την Ελλάδα ο Ελυάρ είπε το μεγαλύτερο εγκώμιο στο λόγο του που τον άκουσαν όλοι οι λογοτέχνες μας. Άδικος ο κόπος του Σπύρου (νο 2) να φανεί υπερεθνικόφρονος βρίζοντας έναν ποιητή τόσο χοντρά. Μα ο Σκίτης τί θέλει κι ανακατέβεται; Τώρα έγινε ακαδημαϊκός κι ας ησυχάσει με τον τίτλο του.

ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ του βιβλίου πήγε κι ένας «περίφημος» λογοτέχνης. Έρριξε μιά ματιά στα βιβλία και χάρηκε που όλα τα βιβλία ήταν «εθνικόφρονα», μα σε λίγο έβαλε τις φωνές: «Τι τα πέρνετε αυτά εδώ μέσα, είναι κουκουέδικα, να τους αφήνετε να τα διαβάσουν μόνοι τους». Μη χειρότερα! Ο ανεμόμυλος Σπύρος Μελάς, ακαδημαϊκός κι εθνικόφρων, αυτός ήταν που φώναζε.

ΤΟ ΦΥΛΛΟ καθυστέρησε επειδή μεσολάβησε η απεργία των τυπογράφων, που ζητούν αύξηση και που εμείς τη βρίσκουμε δίκαιη.